

Škody způsobené bobrem v oblasti vodních staveb a možná protipatření

DI Thomas Rögner

Tento příspěvek se zabývá problémy vodních staveb v oblasti Weinviertelu a Moravského Pole, tedy v severovýchodní části Dolního Rakouska vymezené na jihu Dunajem, na západě pohořím Manhartsberg a na severu a východě státními hranicemi s Českem a Slovenskem. Pro Weinviertel jsou charakteristické relativně malé vodní toky s průměrnými průtoky kolísajícími mezi vysycháním až po max. 0,7 m³/s u jejich ústí do Dyje, Moravy nebo Dunaje. Odtud se také bobr dostal migrací až do nejmenších potůčků.

Dalším charakteristickým rysem Weinviertelu jsou vodohospodářské regulace. Téměř zde nenajdeme neregulovaný vodní tok. Bobr byl ovšem vyhuben ještě před těmito úpravami, jež začaly zhruba koncem 19. stol. Migrace bobra proto nyní probíhá na lokality, jež nejsou pro tento druh vůbec typické. Kdyby se mohla bobrům dovolit nerušená činnost, mnohé z těchto regulací by brzy vzaly za své.

Proti tomu stojí člověkem vytvořená kulturní krajina se sídly, zemědělstvím, silnicemi, cestami a rozvody všeho druhu, vedenými podél napřímených toků.

Tento protiklad přináší řadu problémů, jako jsou např. zvýšené náklady na údržbu, nefungující drenáže, problémy s realizací evropské rámcové směrnice o vodě (pobřežní porosty a průchodnost pro migraci), rychlejší zanášení splaveninami a ztráta kapacity u retenčních nádrží či riziko selhání protipovodňových hrází.

Zvýšené náklady na údržbu

Odstraňovat stromy, skácené bobry, z koryta toku, aby se zabránilo jeho ucpání v případě povodně, je nutné stejně jako chránit pletivem stromy tvořící důležité krajinné prvky, pokud se má zabránit tomu, aby padly bobrům za obět.

U bobřích hrází postavených napříč trasou toku je nutné jejich pravidelné odstraňování na základě příslušného rozhodnutí orgánu ochrany přírody, např. při ucpání odtoku z ČOV (v zimním období může nová hráz někdy vzniknout již během 5 dnů).

Po odstranění bobřích hrází se často ukáže, že je kvůli probořeným norám nezbytné sanovat celý břeh (vzácností nejsou 3 hodiny práce bagru a 2 nákladní auta zeminy na zaplnění!).

Bobr a drenáže - regulace a meliorace

Již zmíněné regulace se v regionu prováděly většinou i kvůli odvodnění vlhkých luk. Bobří hráze často ucpou vyústění drenáží a zemědělsky využívané plochy se znovu podmáčejí. Zde musíme poznamenat, že škody v zemědělství způsobené podmáčením většinou bývají větší než škody způsobené přímo bobřím okusem. Více problémů a škod souvisejících s drenážemi se proto projevuje v zemědělství, management od-

Obr. 5/

Úplné odstranění širokého pásu kůry včetně lýka

straňování bobřích staveb však náleží majiteli vodoprávního povolení pro regulace.

Bobr a pobřežní porosty - realizace Rámcové směrnice pro vodní politiku

„Povrchové vody se musejí chránit, zlepšovat a sanovat tak, aby bylo dosaženo dobrého ekologického stavu, resp. dobrého ekologického potenciálu.“ Toto uvádí evropská rámcová směrnice o vodě i rakouský vodoprávní zákon. Dobrý morfologický stav není možný bez pobřežní dřevinné vegetace. Může to být specifikum Weinviertelu, ale kvůli regulacím ve 20. stol. jsou povrchové vody v tomto regionu vybaveny pobřežními dřevinnými porosty jen velmi slabě, protože místní správci toku (Wasserverbände) břehy většinou kosí, resp. mulčují, takže zde nevyrostají žádné dřeviny. Rozšíření bobra nyní tedy ještě zvyšuje tlak na již tak skrovné dřeviny. Bobr za to přirozeně nemůže. Kdyby toky oboustranně lemovaly dobře strukturované pásy dřevin, úbytek způsobený bobrem by nebyl takovým problémem. Než však takové pásy vzniknou, uplyne ještě nejspíš mnoho času.

S ohledem na průchodnost toku podle rámcové směrnice o vodě je také otázkou, nakolik bobří hráze představují migrační překážky. K tomu musíme poznamenat, že nejsou jistě průchodné pro všechny druhy ryb. Bobří hrady a hráze ovšem nejsou žádné trvalé stavby a pro malé organismy zůstává koryto průchodné. Platí zde totéž jako pro pobřežní porosty: kdyby byla pro vodní toky k dispozici dostatečná plocha, bobr by podporoval stav blízký přírodnímu, se zlepšenými životními podmínkami pro ryby. Na regulovaných potocích se však tento efekt neprojeví.

Povodňové retenční nádrže (poldry)

Ve Weinviertelu bylo vybudováno několik průtočných poldrů a sbírají se tu zkušenosti s bobrem. Problémy, které se na nich objevují, jsou snížení retenční kapacity vlivem bobřích hrází, rychlejší zanášení splaveninami a kácení pobřežních dřevin bobrem. U průtočných poldrů by se proto mělo do výpočtů retenční kapacity již předem zakalkulovat osídlení bobrem. Drenáže ústící do poldru by měly mít ústí až pod nádrží.

Zvláštní případ: vrby v poldru Wilfersdorf

Zajímavou zkušenost jsme získali v poldru u Wilfersdorfu. Po zaplavení půdy během zemních prací vyrostl v poldru celoplošný vrbový porost. Po dokončení stavby vznikla v dolní třetině nádrže bobří hráze, napříč celým poldrem. Ztráta retenční kapacity zde byla tolerována, protože nad touto inundační plochou jsou další poldry. Díky nadržení vody a okusu vrb bobrem se však celý vrbový porost nakonec změnil v rákosinu. To byl pozitivní efekt, protože lesní porost nebyl v nádrži žádoucí, aby bylo možné její pozdější čištění.

Bobr v protipovodňových hrázích

Největší výzvu v oblasti bezpečnosti vodních staveb představuje nekalkulovatelné vyhrabávání bobřími norami a s tím spojené náklady na jejich sanace. V případě povodně může docházet k silnému průsaku a nakonec k protržení hráze vlivem postupné eroze. Za vysokého stavu vody si bobří vyhrabávají nouzové chodby poblíž koruny hráze, jež mohou při proboření způsobit přepliv přes hráz.

Na dolním toku Rußbachu byl pro sanaci zvolen následující postup: Byly vybrány úseky hráze, jejichž protržení by ohrozilo obydlené území. Na nich se má riziko selhání hráze minimalizovat vsazením vinylových štětových stěn do příslušných úseků hráze.

Bobří hráz – migrační překážka?

Biberdamm – Migrationshindernis?

Zatopená pastvina využítá jako bobří zásobárna

Die Weidenfläche wird eingestaut und laufend auf Stock gesetzt